

VAQIF YUSIFLI,
filologiya elmləri doktoru

ABBAS ABDULLA

(80 yaşı tamam oldu)

Borçalıda
Bolnis-Kəpənəkçi kəndindən
Abdulla ağanın oğluyam,
Anam: Salatın xanım Daşdəmir qızı.
Dünyaya gelişim:
1940-ın mayısı.
Gelişimdən bir ay sonra
qeyb etdim atamı.

Bir neçə dil bilirəm,
Dünyaya gəlib-gəlməyəli.
Ən gözəl bildiyim dil
Yoxsulluğun dili.

İyirmi səkkiz ildir Bakılıyam,
Ən sevdiyim bir şəhər Bakı!
Bakıdan çıxıb yola:
Kiyevə getmişəm,
Sonra Moskvaya,
Sonra İstanbula.
İndi mənim üçün
Dünyanın hər yerinə yol
Bakıdan başlayır,-
O dünyaya da...
Dünyadakı bütün insanları sevirəm,
Məni sevməsələr də olar...

O, cəmi bir il də yaşasaydı, 80 yaşını görərdi. Amma görməsə də, hamının yaddaşında yaşayır. Yazıçılar Birliyində çalışırdı, hər gün işə gəlirdi. Natəvan klubunda bir tədbir keçiriləndə qapının ağzında bir stul vardı, həmişə orda əyləşərdi. Mən onu tanıyandan, ünsiyyətdə olandan, dostluq edəndən ta son aylarına qədər münasibətimiz səmimi olub. Çünki Abbasın özü səmimi insan idi. Bu səmimiyyəti o, redaksiyalarda ("Ulduz"da, "Ədəbiyyat" qəzetində) işləyəndə də, Türkiyədə Azərbaycan Respublikasının Baş konsulu vəzifəsində çalışanda da, Yazıçılar Birliyində əməkdaşlıq edəndə də qoruyub saxlamışdı. Acıdilliyi yox idi, amma haqsızlığa da yeri gələndə hirsini gizlətmirdi. Abbas Abdulla şair idi, tərcüməçiydi, publisist idi. Amma onun şairliyi birinci sıradaydı. Onun şairlik bəyanını, ömür yolunu bir çox şeirlərində izlədim, "And" şeirinin üzərində dayanmaq:

Ömrüm keçdi qeyli-qalda,
Adım çıxdı sağda, solda.
Arsız, hırsız gedən yolda
İzim varsa, gözüm çıxsın.

Cocuqkən qoşdum əməyə,
Varmadım haram yeməyə,
Xalqa yalan söyləməyə
Üzüm varsa, gözüm çıxsın.

Ölüm-qalım bazarında
Can bu gündə, göz yarında.
Fani dünyanın varında
Gözüm varsa, gözüm çıxsın.

Abbas Abdulla dünya görmüş adam idi. Türkiyədə, Ukraynada, Rusiyada, dünyanın bir çox ölkələrində adlı-sanlı dostları vardı.

Təbii ki, mən onun insani rəftar və davranışını, evdə, ailədə bir ata, evin kişisi, baba kimi bütün cizgilərini təsvir edə bilmərəm. Onu deyə bilərəm ki, həyatda gördüyüm Abbas Abdulla ilə şeirlərində gördüyüm Abbas Abdulla arasında heç bir ziddiyyət hiss eləmədim.

Onun "Üzü dan yerinə" Ağıl-qaralı dünya" ("Yazıçı", 1984) adlı kitabı vardı. O kitabda Abbasın doğulduğu qədim Azərbaycan torpağı Borçalının saz-söz-

mahnı-bayatı ahəngi ilə səsleşən orijinal şeirləri ilə qarşılaşdım.. O bayatılar əlimdən tutub o qədim diyarın gözəlliklərinə çəkdi məni,

Vətənin kiçik-kiçik kəndlərinin, obaların, yurd yerlərinin dağı, daşını, gülünü, çiçəyini tanıyırsan, Abbasın gəzdirdiyi, dolaşdığı yerləri sən də dolanırsan.

Bu kənd Kəpənəkçidi,
Girmə, bağlar içidi.
Bura babam məskəni,
Özgələri nəçidi?!

Bura bizim Sarvandımı,
Burdan ötən karvandımı?
Düşmənlər burda yalmandımı?!
Qoç Abdulla, qoç Abdulla!

Borçalıdan keçmə, keçmə,-
Dərələri eşmə-eşmə,
Düzləri var çeşmə-çeşmə,
İç, Abdulla, iç, Abdulla!

Abbas Abdulla o şairlərdən deyildi ki, poeziyada yalnız xalq şeiri ənənələrinə üz tuta və ömrünün sonunacan belə güman eləyə ki, elə Azərbaycan şeirinin yolu budur. Və Abbas Abdulla o şairlərdən də deyil ki, yalnız sərbəst şeirə üz tuta və deyə ki, mən yenilikçiyəm, yolum budur. Abbas Abdulla üçün heca da, sərbəst də - hər ikisi doğma və əziz idi. Təki ortada ŞEİR olsun, fikirlə hissini vəhdətini, ağılla ürəyin birliyini əks etdirən şeirlər.

Bu heca:

Dağlar aşib dözümlünü yoxlayır,
Düzlər ötüb ötənləri haqlayır,
Çiçək-çiçək çəmənləri qoxlayır,
Hara gedir, hara gedir bu karvan?

Bu da sərbəst:

Sağım, solum
adamlarla dolu-
qohum-qardaş,
gəlinim.
Daha kimi deyim...
Nə bilim...
Bir də iki nəvəm-
iki qız.
Allahım,
Mən yalnızam, yalnız.

Onun kitablarının birinə yazdığı müqəddimədə iki kiçik xatirəni misal gətirir: "Mənim layımlı dilindən bayatılar əskik olmayan anamla yanaşı, aşıq musiqisi çalıb. Aşıq şeiri ənənələrindən çox şey öyrənmişəm, yenə də öyrənirəm.

Kəndimizdən on-on beş kilometr aralı Faxralı kəndində, orta təhsil aldığı illərdə, həftədə bir dəfə yolu yaşıdlaqlarımla piyada gedib-gələrdim və yol boyu onlara ölməz şairimiz Səməd Vurğunun şeirlərini əzbər deyirdim. Səməd Vurğunun lap uşaqlıqdan oxuyurdum, sevmişdim". İndi isə ikinci xatirə: "Heç yadımdan çıxmır: 60-cı illərin əvvəllərində Yazıçılar İttifaqının "Gənclər günü"ndə şeirlərimi oxudum. Fikirilər haçalandı.

Yaşıdlarımdan biri ayağa durub
heyrlə dilləndi: - Əşi, bu lap Rəsul
Rza kimi yazır ki?.. Həm də elə dedi ki,
elə bil məni cinayət başında yaxalamışdı. Yaşıdımın bədii zövqünün bu
ürək göynədən bəsitliyini illər keçsə
də, unuda bilmirəm. Unuda bilmirəm

ona görə ki, o, məni şeirlərimin məzmununa, sənətkarlığına görə yox, sadəcə formasına görə təqsirləndirirdi. Və unudurdu ki, özü yüz illərlə şairlərimizin yazdığı formalarda şeir yazır". Bu iki kiçik xatirədən sonra Abbas Abdullanın yaradıcılıq məramını açıqlayan bir fikri: "Səməd Vurğun poeziyası mənim üçün ana südüdür, Rəsul Rza poeziyası isə havadır, sudur, çörəkdir. Körpəlikdə mayası ana südü ilə tutulmayan cocuğun cılız böyüyəcəyinə, sısqa olacağına şübhəm yoxdur;

havası, suyu çatmayan, çörək tapmayan böyüyün də yaşayacağına ümidim yox"..

Əlbəttə, indi yeni eranın və yeni əsrin başlanğıcından keçən əsrin ortalarında olduğu kimi vəzn söhbəti, sərbəstmi, hecamı birincidir lüzumsuz söz-söhbəti eşidilmir. Nə yaxşı...Hər ikisində poeziyamızın inciləri sayılan yüzlərlə gözəl şeirlər var və hər ikisində minlərlə boz ədəbiyyat nümunəsi də var.

Abbas Abdullanın şeirlərinə gəldikdə isə çoxçəşidli və dəyərli ki, işıqlı bir mənzərə ilə qarşılaşırsan. Onun hələ yetmişinci illərdə qələmə aldığı "Göy üzünə yazılmış şeirlər" silsiləsində xalq şeiri ilə müasir poetik təfəkkürün sintezi, sərbəst şeirə xas olan ritm və melodiya ilə "Dədə Qorqud" intonasiyası vəhdətdir.

Bu silsilədə sərbəst şeir də var, heca da, amma professional oxucu heç bunun fərqi də varmır, çünki ortada ŞEİR durur. Həm də bu silsilədə milliliklə bəşəriyyət, doğulduğun yurd yeri ilə Dünya birləşir sanki. Onun Adamlı, Ulduzlu, Sağlı, Sözlü, İşıqlı, Ormanlı, Ağajlı, Sabahlı, Gözlü, Qulaqlı, Aranlı, Dağlı, Şübhəli, İnamlı, Ərməğanlı, Alabəzəkli, Rüzgarlı, Atalı, Yağmurlu, Günəşli, Dərdli dünyasında "bir yaşıl sevdalı insan" dünyanı aqılana tərzde seyr edir. Yox, bu, sadəcə seyr deyil, bir bəşər övladının dünyaya sözüdür. Lirik-fəlsəfi düşüncələrdir

Bu dünyanın şəhərləri
Məni görmək dilərmə ola?
Evlərinə qonaq getsəm,
Tanıyarmı, bilərmə ola?

Göyə dayaqdı damları,
Çiçək açar badamları,
Mən ağlasam, adamları
Göz yaşımı silərmə ola?

Bu dünyanın körpüləri
Birləşdirib göyü, yeri

Yol gözleyir Təbriz şəhəri
Bəxt üzümə gülərmə ola?

Belə bir gün tezçə gələ,
Bu sahiləndən o sahilə
Toya gedək deyə-gülə,
Abbas onda ölərmə ola?

Abbasın dostu, görkəmli Ukrayna şairi İvan Draç Abbas Abdulla haqqında bir yazı yazmışdı. O yazıda Abbas Abdullanın şair səciyyəsi və özünəməxsusluğu haqqında deyilirdi ki: "Bunu da unutmaq ki, Abbas Abdulla hər şeydən əvvəl, öz doğma Azərbaycan poeziyasında maraqlı, orijinal şairdir. Mən onun doğma ədəbiyyatda yerini müəyyənləşdirmək üçün Azərbaycan poeziyasının müxtəlif zövqlü bilicilərindən soruşanda ki, Abbas Abdulla nəyin-nəsidir, hamı əsasən bir fikrə ortaq olur ki, o, Azərbaycan Olimpiyin çağdaş novatoru Rəsul Rzanın etibarlı davamçılarındandır. Mən həm də sevinirəm ki, onun səsinə böyük türk Nazim Hikmətin mənə tanış intonasiyasını duyuram. Rəsul Rzanın böyük şöhrət qazanmış "Rənglər"inin çılğın, poetik ahəngi ilə yanaşı, Abbas Abdulla poeziyasında Şərq ənənələri ilə Nazimləşmiş Qərb qoşa yaşayır".

Abbas Abdulla XX əsr Azərbaycan poeziyasının "qızıl dövrü" sayılan altmışıncı illərin ədəbi mühitində formalaşmış, o dövrün "yeni şeir quruculuğunda" onun da əməyi var. Şeiriminiz istər məzmun, istərsə də formaca zənginləşməsində A.Abdulla da poetik səyini əsirgəməyib. Siz onun "Yurd yerindən gələn səslər" silsiləsini oxuyun, "Ukrayna naxışları" ilə tanış olun, "Türkiyə dəftəri"ni vərəqləyin, böyük gürcü yazıçısı İlya Çavçavadzenin həyatı və faciəli ölümündən söz açan "Ömür yolu-ölüm yolu" poemasına diqqət yetirin... dediklərimin şahidi olarsınız.

Abbas Abdulla, deyirdi ki, mən bir neçə dil bilirəm. Bəli, Abbas ana dilimizdən başqa rus, Ukrayna və türk dillərini çox əla bilir, bu dillərdə orijinaldan xeyli tərcümələri də var. Abbas bir sıra tanınmış türk şairlərini, həmçinin Maksim Rılski, Taras Şevçenko, İ.Kotlyarevski, L.Ukrainka, İ.Draç kimi görkəmli Ukrayna şairlərini Azərbaycan oxucularına sevdirmiş, hətta Ukrayna-Azərbaycan ədəbi əlaqələri sahəsində böyük xidmətlərinə görə, M.Rılski adına ədəbi mükafata da layiq görülüb. Bu gün çoxları heç bir mənəvi haqqı olmadan özünü turançı, türkçü adlandırır, amma bunu heç dilini gətirməyən Abbas Abdullanı biz elə sovet dönəmində türkçü və turançı kimi tanıyırdıq.

Əlbəttə, Abbas Abdullaya həsr etdiyim bu yazıda onun keçdiyi ömür yolunu dolğun şəkildə canlandırma bilməsəm də, bir cəhətdən tam arxayınam ki, Abbas Abdulla unudulmayıb.

Haradasa bir şirin göz yaş axar içinə,
Haradasa şəhərlilər fabriklərə axışar,
Haradasa kəndlilər başlayar əkinə, biçinə,
Haradasa diplomatlar bir yere yığışar
ömlərləri uzatmaq üçün.
Nə biləsən, ölüm belə yaxındır?..
Dünyada dəyişməyən nədir?
Ölüm!
"İnsan ömrü daha uzun olacaq", gülüm,
İnan buna!
Baxma ölümdən qoruna-qoruna yorulduğuma,
Mən də yaşayacağam.